

Кулик М. М.,

*кандидат юридичних наук, завідувачка
сектору наукової бібліографії інформаційно-бібліографічного відділу Наукової
бібліотеки Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В КРАЇНАХ ЄС: ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ, ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН ПРИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ТА ЗАХИСТІ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Швидке прискорення темпів інновацій у сфері штучного інтелекту (ШІ) в останні роки та поява можливостей генерації контенту (Generative AI або GenAI) підвищили інтерес до інновацій штучного інтелекту у фінансах, частково завдяки зручності та інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу інструментів GenAI. Використання штучного інтелекту на фінансових ринках, що передбачає повну наскрізну автоматизацію без будь-якого втручання людини, залишається значною мірою на стадії розробки, але його більш широке розгортання може посилити ризики, які вже існують на фінансових ринках, і породити нові виклики [1].

Поняття «цифрових фінансів» вже використовується [2] у сфері фінансових послуг та фінансовій системі країн Європейського Союзу. Законодавство України було приведено у відповідність до законодавства Європейського Союзу станом на 13 липня 2023 р., коли в новий Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [3] в останнє були внесені зміни. Верховною Радою України у зазначеному законі було замінено поняття «бездокументарні цінні папери» на поняття «електронні цінні папери», що відображаються у вигляді облікового запису на рахунку в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів (абз. 2 ч. 3 ст. 8).

Інші норми зазначеного вище Закону розширили перелік видів цінних паперів, які можуть випускатися як електронні, тобто у бездокументарній формі. Відповідно до чинних норм електронними фінансовими інструментами на ринку капіталу можуть бути не тільки емісійні цінні папери,

в тому числі на пред'явника (абз. 3 ч. 6 ст. 8), а й неемісійні (абз. 4 ч. 6 ст. 8).

Серед емісійних цінних паперів, крім звичайних акцій та звичайних облигацій, в електронній формі відповідно до оновлених норм у вище вказаному законі можуть існувати: 1) акції корпоративного інвестиційного фонду (ч. 2 ст. 10), 2) державні облигації України (абз. 2 ч. 11 ст. 16), 3) казначейські зобов'язання України (абз. 2 ч. 4 ст. 20); 4) опціонні сертифікати (ч. 2 ст. 22); 5) фондові варанти (ч. 2 ст. 23); 6) кредитні ноти (ч. 4 ст. 24); 7) депозитарні розписки (ч. 8 ст. 25); 8) депозитні сертифікати банків (ч. 3 ст. 27).

Основним законодавчим документом, який регулював захист інвесторів у цінні папери в Європейському Союзі була ДИРЕКТИВА 97/9/ЄС ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ТА РАДИ від 03.03.1997 року «Про схеми компенсації інвесторам» [4].

До новачієних нормативних документів ЄС відноситься Закон про цифрові послуги (The Digital Services Act – DSA) [5], мета якого разом із Законом про цифрові ринки (Digital Markets Act – DMA) [6]: 1) забезпечити цифровим користувачам доступ до безпечних продуктів і захистити основні права користувачів; 2) дозволити вільну та чесну конкуренцію в цифрових секторах для стимулювання інновацій та зростання. Європейський Союз активно працює над покращенням цифрового середовища на благо всіх європейців. Цифрове життя має бути безпечним, легким і поважати основні свободи [7].

Сучасні дослідження вітчизняних науковців були присвячені: 1) проблемам використання систем штучного інтелекту у правозастосовній діяльності; 2) Європейським стандартам захисту прав людини в умовах цифровізації судочинства; 3) правовим підставам та перспективам використання штучного інтелекту в судочинстві України; 4) перспективам та правовим передумовам запровадження штучного інтелекту при здійсненні правосуддя; 5) стану та перспективам розвитку технологій штучного інтелекту у сфері банківської діяльності в Україні; 6) електронній юрисдикції Metaverse: виклики та ризики правового регулювання віртуальної реальності; 7) особливостям застосування штучного інтелекту в системі електронного правосуддя тощо.

Зокрема Кабальський Р. О. в статті «Впровадження даних штучного інтелекту, blockchain та big data в цивільне судочинство» [8] проаналізував кейси застосування технологій штучного інтелекту в судочинстві

інших країн та більшість з них показує позитивні результати, незважаючи на початкову складність їх розробки. У статті також зазначається, що ІТ-потенціал в Україні достатньо високий та саме наші фахівці вдало проявляють себе в роботі з іноземними компаніями та державами. Автор підкреслив, що розвиток суспільства нерозривно пов'язаний з активним технологічним прогресом, який покликаний полегшувати буденні задачі, оптимізувати процеси як в побутовому житті так і професійній діяльності людини. Однозначним є те, що наразі штучний інтелект не може повністю замінити людський, проте в статті розглядається особлива сфера для ІТ-стартапів, де такі технології можуть принаймні значно полегшити людську працю, а також і покращити якість розгляду спорів. Юриспруденція – достатньо складна сфера для технологій штучного інтелекту, що зумовлено великою кількістю колізій, обставин справ, що не можуть піддаватись лише технічному аналізу, а потребують перевірки людиною. Беззаперечним є те, що правосуддя може вершити лише людина, проте багато вже наявних технологій можуть оптимізувати процеси в ході цивільного судочинства, починаючи від сторін спору на етапі збору та аналізу доказів з застосуванням технологій аналізу великих даних, реєстрацією та захисту доказів від фальсифікації за допомогою комп'ютерного перекладу, дослідження суддею доказів, що знаходяться в іноземних документах чи нормативно-правових актах самостійно, зменшення навантаження на секретарів судового засідання, шляхом заміни їх на робота, що здатен розпізнавати та записувати текст, а тобто вести протокол судового засідання. Такі технології мають лише одну мету – покращення реалізації принципу доступу до правосуддя.

Рекодифікація норм Цивільного кодексу України, а також цивільного процесуального законодавства України та подальше вдосконалення норм законодавства України з метою гармонізації до законодавства ЄС у сфері обігу бездокументарних (електронних) цінних паперів дозволить споживачам цифрових послуг, зокрема фінансових послуг, мати надійні інструменти захисту своїх прав на цифрових ринках.

Список використаних джерел

1. OECD (2023), «Generative artificial intelligence in finance», OECD Artificial Intelligence Papers, No. 9, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/ac7149cc-en>. URL: <http://surl.li/qehcy>.

2. Overview of digital finance. URL: https://finance.ec.europa.eu/digital-finance/overview-digital-finance_en.

3. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV в редакції від 19.06.2020 р. № 738-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 31, ст. 268; *Офіційний вісник України*, 2020 р., № 67, ст. 2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#n2586>.

4. Про схеми компенсації інвесторам: Директива 97/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 3 березня 1997 р. URL: <http://surl.li/qehwq>.

5. The Council adopted the DSA on 4 October 2022. The new rules will apply as of 17 February 2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-services-act/>.

6. The Council adopted the DMA on 18 July 2022, and it entered into force on 2 May 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/digital-markets-act/>.

7. European Council Council of the European Union. URL: <http://surl.li/qehdj>.

8. Kabalskyi R. O. Providing data to pieced intelligence, blockchain and big data in civil life. *Юридичний науковий електронний журнал: електронне наукове фахове видання*. 2022. No. 11. С. 204–206. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/45.pdf.

Кухарєв О. Є.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права
та процесу Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ СПАДЩИНИ, ЩО ВІДКРИЛАСЯ ПІСЛЯ СМЕРТІ САМОЧИННОГО ЗАБУДОВНИКА

Смерть самочинного забудовника породжує істотні складнощі, пов'язані із оформленням спадщини. Це зумовлено необхідністю вирішити цілу низку теоретичних та практичних проблем в частині з'ясування складу спадщини.

Самочинним вважається будівництво житлового будинку, будівлі, споруди, іншого нерухомого майна, якщо вони збудовані на земельній ділянці, що не була відведена особі, яка здійснює будівництво, або від-